

10. hét: A Pigou-tételen alapuló környezeti szabályozás: gazdasági ösztönzők alapelvei és típusai

162

SZABÁLYOZÁSI ESZKÖZÖK:

1. A tulajdonjogok (a szennyezési jogosultság) allokálása
2. Felelősségi szabályok (kártérítés)
3. Közvetlen előírások
- 4. Gazdasági ösztönzők**
5. Morális képzetés

163

Gazdasági ösztönzők jellemzői

- A környezethasználat „beárázása”: a kibocsátott szennyezésért vagy a kitermelt erőforrásért fizetni kell
- Az állam jogszabályban határozza meg a környezethasználat díját, a fizetés módját
- Nem mindig az államnak kell a díjat megfizetni, a transzfer történhet piaci szereplők között is

164

GAZDASÁGI ÖSZTÖNZŐK (economic instruments) típusai

Normál üzemelés

- Kibocsátási díjak
- Termékdíjak
- Igénybevételi járulék
- Betétdíjak (letéti-visszatérítes)

Havaria esetére

- Letéti díjak (betétdíj)
- Környezeti (felelősség)biztosítások

Egyéb megoldások

- Szolgáltatási díjak hatósági megállapítása
- Környezeti adók
- Létező (nem környezeti) adók differenciálása
- Támogatások

165

Kibocsátási (környezetterhelési) díj

- A fizetendő díj alapja a **környezetbe jutott szennyező anyag** tényleges kibocsátott mennyisége (t, m³, mg/m³)
- Fizetendő díj = mennyiség x díjalap
- Pigou tételén alapszik
- Teljes mértékben megfelel a szennyező fizet elvnek, méltányos
- A kibocsátott szennyező mennyiségét tudni kell megmérni vagy kiszámítani

166

Környezetterhelési díjak

- Levegőterhelési díj
- Vízterhelési díj
- Talajterhelési díj

- Első kibocsátási egységtől kezdve fizetni kell!

167

Levegőterhelési díj

- A levegőterhelési díj mértéke:

$$LTD \text{ (Ft/év)} = M_i \text{ [kg/év]} \times P_i \text{ [Ft/kg]}$$

M_i: az adott (i-edik) levegőterhelő anyag kibocsátott éves mennyisége
P_i: az adott (i-edik) levegőterhelő anyagra érvényes

- SO₂ 50 Ft/kg
- NO_x 120 Ft/kg
- Szilárd anyag (nem toxikus) 30 Ft/kg

168

Talajterhelési díj

- A talajterhelési díj mértéke

$$TTD = E \times A \times T$$

TTD: a fizetendő éves talajterhelési díj,
E: az egységdíj (Ft/m³),
A: a díjfizetési alap (m³),
T: a település közigazgatási területére vonatkozó, a felszín alatti víz állapota szempontjából megállapított területérzékenységi szorzó (1-5-ig terjedhet)

A talajterhelési díj egységdíjának mértéke: 1 200 Ft/m³

169

Termékdíj

- A fizetendő díj alapja annak a **terméknek** a mennyisége, amelynek előállítása vagy használata során a szennyezés bekövetkezett
- A Pigou-tétel eredeti formában történő kivitelezését jelenti
- Előnye: a termék mennyiségét sokszor egyszerűbb nyilvántartani, ellenőrizni, mint a kibocsátott szennyezések mennyiségét
- Hátránya: sokszor nem méltányos, mert ugyanazt a terméket többféle úton, így más-más szennyezéssel lehet előállítani

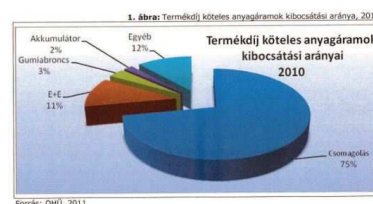
170

Termékdíj I.

„62. § (1) A környezetet vagy annak valamely elemét a felhasználása során vagy azt követően különösen terhelő, illetőleg veszélyeztető egyes termékek előállítását, behozatalát, forgalmazását, egyszeri termékdíj fizetési kötelezettség terheli.” (Ktv.)

Termékdíj-köteles termékek:

- az akkumulátor;
- a csomagolás;
- az egyéb kőolajtermék;
- az elektromos és elektronikai berendezés;
- a gumiabroncs;
- a reklámhordozó papír.

Termékdíj II.

- A termékdíjat a 2011. évi LXXXV. törvény a környezetvédelmi termékdíjról (Ktdt.) szabályozza
- A Tv. Mellékletében meghatározza a díjtételeket, a központi kezelési költséget, illetve a fajlagos externális költségeket.
- Műanyag (bevásárló-reklám) táskák (kereskedelmi csomagolás)
 - Termékdíjtétel: 1300 Ft/kg
 - Fajlagos rendszerirányítási alapköltség: 180 Ft/kg
 - Fajlagos externális alapköltség: 1100 Ft/kg
- Gumiabroncs
 - Termékdíjtétel: 32 Ft/kg
 - Fajlagos rendszerirányítási alapköltség: 10 Ft/kg
 - Fajlagos externális alapköltség: 30 Ft/kg

172

Kibocsátási díj vagy termékdíj?

Mérlegelni kell:

- méltányosság: az adott termékhez kapcsolódó különböző technológiák szennyezési képessége mennyire tér el egymástól, mennyire érvényesül a „szennyező fizet” elv?
- tranzakciós költségek: milyen költségekkel mérhető és ellenőrizhető a díjalap?

173

Igénybevételi járulék

- **Környezethasználati díj** (természeti tőke igénybevétele alapján, az igénybe vett mennyiséggel arányosan)
- pl. bányajáradék: a kitermelt **ásványi nyersanyag és geotermikus energia után** az államot részesedés, bányajáradék illeti meg.

174

Betétdíjak/letéti-visszatérítési díjak

- Potenciálisan szennyező termékekre vetik ki. Visszatérítik, amikor a terméket visszaviszik a tárolóba, kezelőhelyre.
- Betétdíj: italok csomagolóanyagai (üveg, doboz, zacskó)
- Letéti-visszatérítési díjak: nagyobb tömegű termékek (autók, hűtőszekrények)

175

Letéti díjak

- Akkor alkalmazható, ha a szennyezést nem a normál üzemelés, hanem baleset, a normál technológia megsértése vagy előre nem látható esemény okozta (pl. nukleáris reaktor üzemzavara)
- A tevékenység megkezdésekor az üzemeltető egy, az állam által meghatározott letéti díjat fizet egy elkülönített számlára
 - ha nem történt szennyezés, a tevékenység befejezésekor azt visszakapja;
 - ha szennyezés történt, a letéti díjból fedezhető a kárelhárítás vagy a kártérítés

176

Környezeti felelősség biztosítás

- Ugyanazokban az esetekben használható, mint a letéti díj.
- Az állam meghatározza, mely tevékenységek végzőinek kötelességük ilyen biztosítást kötni (de nem kell meghatározni a díj nagyságát). A biztosító(k) értékeli(k) a kár bekövetkeztének valószínűségét és az esetleges kár nagyságát. Ezek alapján állapítják meg a biztosítási díjat. Kár esetén a biztosító fedezi a kárelhárítás vagy a kártérítés összegét.
- Kötelező vagy önkéntes

177

Szolgáltatási díjak differenciálása

- Szolgáltatási díj: egy, a környezet védelmét, a környezetterhelés nagyságát csökkentő technológia üzemeltetéséért, az ezzel kapcsolatos szolgáltatásokért fizetendő díj (ez önmagában még nem szabályzó eszköz)
- Mivel sok esetben a díj megállapításának joga az államé vagy az önkormányzatoké, a díjba beépíthetők egyes externális költségek fedezete is vagy valamilyen ösztönző elem (pl. a szelektív gyűjtés ingyenes, a válogatatlan, maradék hulladék elszállításáért fizetni kell)

178

Környezeti adók

- A fizetési kötelezettség nincs arányban a tényleges környezetterheléssel (a díj alapja az adóalannyal kapcsolatos egyéb tulajdonság, pl. jövedelem)
- Az adó kivetésének célja, hogy fedezetet teremtsen állami vagy önkormányzati környezetvédelmi feladatok ellátására

179

Létező (nem környezeti) adók differenciálása

- A szabályozás nem hoz létre új, környezeti szabályozóeszközt, hanem egy már létező (nem környezeti célú) eszközt módosít valamilyen környezeti szempontból
- Példák:
 - egyes környezetvédelmi szempontból előnyös termékek alacsonyabb áfa-kulcs alá sorolása
 - egyes környezetvédelmi beruházások értékét le lehet írni a társasági adó alapjából

180

Támogatások

- Ebben az esetben nem a szennyező fizet, hanem a szabályozó fizet a valamilyen környezeti javulást produkáló szennyezőnek (pl. az állam részben finanszíroz egy füstgázmosó berendezés telepítést egy erőműben)
- „Second-best” megoldás, mert
 - a támogatások vonzóvá tehetnek a beruházók előtt egy szennyező iparágat
 - a támogatások odaítélése nem teljesen objektív
 - összességében nem költség-hatékony (magas határköltségű megoldásokat is támogathatnak)

181

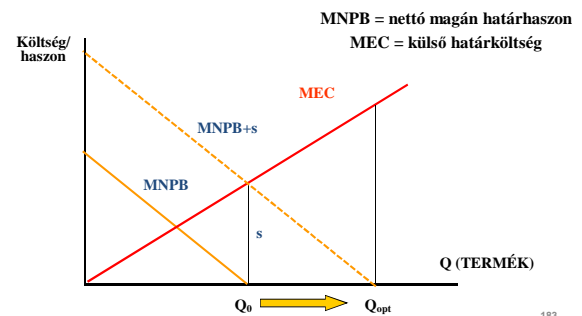
Környezetvédelmi támogatások, alapok

- **Pozitív ösztönzők**
Újraelosztó (redisztribúciós) hatás érvényesítése, melynek alapját a környezetvédelmi alapok adják.
- **Környezetvédelmi Alap Célfeladat (KAC)**
(korábban Központi Környezetvédelmi Alap KKA)

182

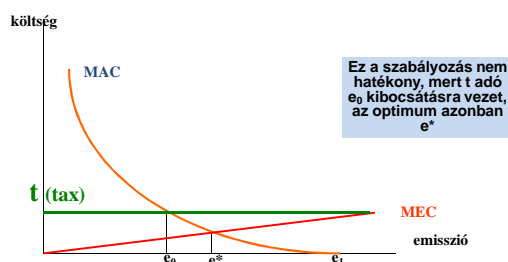
Az optimális kibocsátás elérése támogatással

s-támogatás, pigoui támogatás

183

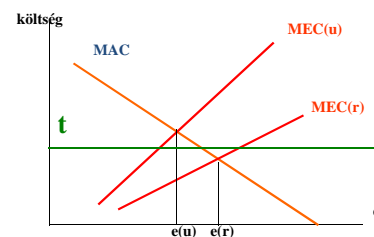
Az ösztönzők szintjének megállapítása

184

Uniformitás

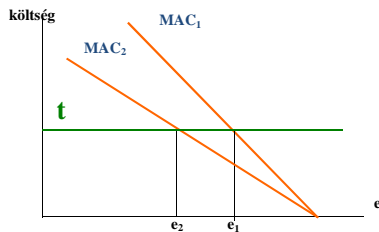
- Minden esetben ugyanaz a díj optimális?
- Nem, ha pl. különböző földrajzi régiókban eltérő a kár nagysága
- A differenciált adókat/díjakat nehéz bevezetni

185

Költség-hatékonyság

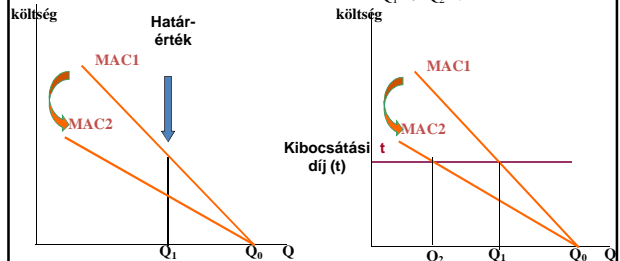
- Érvényesül-e a szennyezők eltérő csökkentési lehetősége (költsége)?
- Igen, mert minden kibocsátó addig mérsékli szennyezését, amíg a $MAC(i)=t$ feltétel nem teljesül.

186

Az innováció hatása szennyezéscsökkentő technológia fejlesztése

- a vállalat számára olcsóbb lesz az előírások betartása, ugyanakkor nincs ok a szennyezés további csökkentésére
- Nem csak a vállalat számára lesz olcsóbb a szennyezéscsökkentés, de a teljes kibocsátás is csökkenni fog Q_1 -ről Q_2 -re

187

Szempont	Közvetlen előírás	Gazdasági ösztönző
Szennyezés-csökkentésre vezet	... csak az előírás mértékéig	... a kibocsátás teljes tartományában
Bevéelteremtő képesség	általában nincs (csak a bírság)	van (de nem minden esetben)
A szennyezés-csökkentés összköltsége	nagyobb	kisebb
Az innovációk hasznosulása	Az elhárítás olcsóbb a szennyezőnél	Az elhárítás olcsóbb a szennyezőnél + csökken a szennyezés mértéke is
Bizonytalanság a kibocsátás optimális szintje tekintetében	„Merdek” MEC görbe esetén ideális	„Lapos” MEC görbe esetén ideális

188

	Coase elmélete alapján		Pigou elmélete alapján
	Jogallokálással	Kártérítéssel	Közvetlen előírással vagy gazdasági ösztönzővel
Ki találja meg az optimumot?	A szennyezők és károsultak együttműködése, alkujja	A bíróság	A kormányzat vagy önkormányzat számítja ki
Mi a kormányzat feladata?	Az együttműködés, az alku elősegítése megfelelő jogi környezet kialakításával	A polgári jog szabályainak előzetes rögzítése (jogalkotás)	Az optimum kiszámítása, ennek megfelelő szabályozóeszköz bevezetése és annak betartásának kikényszerítése
Mi akadályozza a szabályozást?	Ha a tranzakciós költségek nem csökkenthetőek	Ha túl magas az intézményi költség (a bíróság nem juthat a döntéshez szükséges információk birtokába)	Ha az optimum nem kiszámítható, vagy az erre alapozott szabályozóeszköz nem hatékony

Forrás: Bartus-Szalai, 2012

189